

Nuri (Aksu) Bey (1857-1930)

Türk Siyasetçi, Bolu Milletvekili.

Bulgaristan'a bağlı Filibe sancağı Çırpan kazasında 1857 yılında dünyaya gelmiştir. Babası askerî zaptiye çavuşlarından Selim Efendi, annesi Zeynep Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimini memleketi Çırpan'da tamamlamıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ailesi ile birlikte İstanbul'a göç edip yerleşmiştir.

Genç yaşta Maliye Nezaretinde çalışmaya başlayan Nuri Bey, 1890 yılına kadar İstanbul teşkilatında görev yaptıktan sonra 1896 yılında Kastamonu vilayetine tayin olmuştur. Vilayete bağlı, Bartın, Mudurnu ve Düzce kazalarında da mal müdürü olarak görev yapmıştır. Düzce'de görev yaptığı sırada şehrin ileri gelenlerinin teşvikiyle memuriyetten ayrılarak 1889-1893 yılları arasında belediye başkanlığına seçilmiştir.

Nuri Bey, I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından yer yer yurdun işgale uğradığı dönemde Düzce'de Kuva-yı Milliyecilerin başına geçmiştir. 15 Mayıs 1919'da Düzce Redd-i İlhak Cemiyetini kurmuş ve başkanlığını üstlenmiştir. İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından işgali tüm ülkede olduğu gibi bölgede de büyük bir üzüntüye yol açmıştır. Halkın tepkilerini dile getirmek amacıyla 19 Mayıs 1919 tarihinde Düzce Redd-i İlhak Hey'et-i Milliye Şubesi adına Sadaret makamına gönderdiği telgrafta işgali protesto etmiştir. Telgrafında Wilson prensiplerinin aksine bir buçuk milyon Müslüman halkın iki yüz bin gayrimüslimin hakimiyetine bırakılmasının Anadolu'da büyük bir kaosa yol açacağını, bu durumu 60 bin Düzceli adına kınadığını, haksız işgallerin önlenmesi için bir an önce uluslararası kamuoyunun harekete geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sivas Kongresi'nden sonra alınan karar gereği Düzce Redd-i İlhak Cemiyeti, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin çatısı altına girmiş, Düzce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla faaliyetlerine devam etmiştir. Başkanlığını yine Nuri Bey'in üstlendiği Düzce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Millî Mücadele'nin en kritik safhalarında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. İtilaf Devletleri'nin Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdiği haksız işgallere karşı Düzce'de mitingler düzenlemeye, protesto telgrafları çekmeye, halkta milli mücadele bilincini arttırmaya yönelik çalışmalarına devam etmiştir. Bu kapsamda İngiltere Başbakanı Lloyd George'un İstanbul ve Boğazlara uluslararası statü verilmesine dair yaptığı açıklama üzerine bir protesto telgrafı göndermiştir. Düzce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetinden Heyet-i Temsiliye Riyasetine gönderilen protesto telgrafında, dini ve milli geleneklerimize aykırı milletimizin asla kabul etmeyeceği bu kararın uluslararası kamuoyunda şiddetle protesto edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mili Mücadele Dönemi'nde Düzce, İstanbul'dan Ankara'ya kara yolu ile ulaşımın sağlandığı yegâne geçiş noktalarından birisi olmuştur. Özellikle Millî Mücadele'ye katılmak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya geçenlerin korunmaları ve güvenli bir şekilde yollarına devam etmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerekmiştir. Bu kapsamda Düzce bölgesinin güven altında tutulması için Nuri Bey'in başkanlığını yaptığı Düzce Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti önemli bir misyonu yerine getirmiştir. Örneğin Meclis-i Mebusanın İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine Meclisi Mebusan Başkanı Celaleddin Arif Bey ve Albay İsmet Paşa'nın da içinde bulunduğu bir heyet bu yolu kullanmıştır. Heyet, Düzce'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından bir gece ağırlandı. Mustafa Kemal Paşa ile haberleşmeleri sağlanmış, Heyetin Bolu'ya sağ salim ulaşabilmesi için Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Nuri Bey'in kardeşi Sami (Aksu) Bey'in refakatinde Düzce'den ayrılmıştır. Buradan Kaynaşlı, Darıyeri, Bolu Dağı, Derbent yolu ile Bolu'ya oradan da Ankara'ya ulaşmalarına kılavuzluk edilmiştir.

Bu arada Nuri Bey Düzce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanlığının yanı sıra Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile bir süre Gerede kaymakam vekilliği de yapmıştır. Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Misak-ı Milli kararlarının alınması üzerine İstanbul 16 Mart 1920'de İngilizler tarafından resmen işgal edilmiş ve Meclis kapatılmıştır. Bunun üzerine, Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da olağanüstü bir meclis toplamak için hemen çalışmalara başlamıştır. Bu amaçla I. TBMM için Türkiye genelinde seçimlerin yapılmasına karar verilmiştir. Bolu sancağında da 1 Nisan 1920 tarihinde seçimler yapılmıştır. Bolu'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin adaylarından birisi de Düzce Belediye başkanlığı, Gerede kaymakamlığı ve Düzce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanlığı yapmış olan Nuri Bey'dir. Seçimde Hacı Abdullah Sabri (Aytaç) Efendi, Abdulvahap Efendi, Dr. Fuad (Umay) Bey, Mehmet Cevat Abbas (Gürer) Bey, Mehmet Şükrü Bey, Tunalı Hilmi Bey ve Nuri (Aksu) Bey milletvekili seçilmişlerdir.

TBMM'nin I. Dönemi'nde Bolu'dan Milletvekili seçilen Nuri Bey, TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılışında hazır bulunan milletvekilleri arasında yer almıştır. Mecliste İçişleri, Tapu-Kadastro, Bayındırlık ve İç Tüzük Komisyonlarında çalışmıştır. Bunun dışında I. toplantı yılında Dilekçe Komisyonunun sözcülüğünü yapmıştır. Nuri Bey, Mecliste vekil seçiminde encümen üyeliklerinin dikkate alınması ve Müdafaa-i Milliye Vekaletinin icar borçlarının düzenlenmesi hakkında soru önergeleri hazırlamıştır. İçki yasağını kapsayan Men-i Müskirat Kanunu ve milletvekilleri maaşlarının yüzde yirmisinin orduya bağışlanması hakkında Umum maaşat tahsisatı fevkalâdelerinden yüzde yirmi kat'ı hakkında kanun teklifini sunmuştur. Ayrıca seçim bölgesini ilgilendiren Baltalık Kanunu, Van Milletvekili Tevfik Bey'in seçilmesi, Maliye Vekaleti bütçesi ve Jandarma Komutanlığının bütçesi hakkında Meclis kürsüsünde söz alıp konuşmalar yapmıştır. Dahiliye Vekili Ata Bey'e Düzce'de meydana gelen sel hakkında sorular sorup yapılan çalışmalar hakkında bilgi almıştır.

Nuri Bey, Mecliste Birinci Grubu oluşturan milletvekilleri arasında yer almıştır. İlk Meclisin Evrak ve Tahrirat Müdürü Necmettin Sahir Bey'in milletvekillerine gelecekte bekledikleri anketine 5 Haziran 1922 tarihinde verdiği cevapta, ilk öğretimin zorunlu hale getirilmesi, güvenliğin ve otoritenin kurulması, dış politikanın da iyi yönetilmesi halinde Kurtuluş Savaşı'nın feyizdar ve semerdar olacağını belirtmiştir.

Nuri Bey, TBMM'nin 1923 Nisan ayında yasama döneminin sona ermesi üzerine memleketi Düzce'ye dönerek ticaret ile uğraşmaya başlamıştır. Babasının ismi olan Selim'i soyadı gibi kullanıp özellikle resmî belgelerde Nuri Selim adını tercih eden Nuri Bey'in *Sicil-i Ahval* kayıtlarında ise isminin Mehmet Nuri olduğu anlaşılmaktadır. Nuri Bey 30 Eylül 1930 tarihinde vefat etmiştir. Soyadı Kanunu çıktıktan sonra Nuri Bey'in ailesi Aksu soyadını almıştır.

Fahri KILIÇ

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Arşivi Dahiliye, MTV/94, Yer 4601-345072, Tarih H-28-02-1338.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi No: 21 /3001- 3005,) s. 2-3.

Dışişleri Bakanlığı Arşivi, <http://diad.mfa.gov.tr/diad/kutuphane/100-yil.pdf> 25.05.2023 Tarihinde erişilmiştir.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı (ATASE) Arşivi ATAZB:, K.27, G.40, B.40-1.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi:

https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_64_1_1.pdf 25. 08.2023 Tarihinde erişilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları, 24 Nisan 1920, s.8.

Sürelî Yayınlar

Bolu gazetesi, 25 Kanun-ı Evvel 1335.

Derdli gazetesi, 21.3.1337.

Hakimiyet-i Milliye, 31 Mayıs 1920.

Diğer Eserler

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, IV. Cilt, Ankara 1991.

ÇAĞLAR, Günay, **Bolu Mutasarrıfı Halil (Türkmen), (21 Haziran 1920-13 Haziran 1921)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1990.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele Ve T.B.M.M. I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

EROL, Evcin, **Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi ve İz Bırakanları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.

KILIÇ, Fahri, "Bolu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti ve Faaliyetleri", **AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi** 11/1 (2011), ss.29-37

KILIÇ, Fahri, "Millî Mücadele Döneminde Hüsrev Gerede'nin Yürüttüğü Faaliyetler", **History Studies**, Cilt: 9 Sayı: 4. 2017, s.104, ss.101-121.

KONRAPA, Mehmet Zekai, **Bolu Tarihi**, Bolu Vilayet Matbaası, Bolu 1960.

KONUĞU, Enver, "Bolu Bölgesine Ait Millî Mücadele Kronolojisi", **Atatürk Devrimleri Enstitüsü Dergisi**, S.1/1, Temmuz 1978, ss. 28-29.

KONUĞU, Enver, "Sine-i Millete İltica Eden Meclis-i Meb'usân-ı Osmânî Reisi Celâleddin Ârif'in Ankara Yolculuğu", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 10, S.28, Ankara Mart 1994, ss.77.87.

ÖZKAYA, Yücel, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçış Olayı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C V, S.13, Ankara 1988, s.127-143.

ÖZKÖK, Rükü, **Düzce-Bolu İsyanları**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971.

SARI, Hüseyin, **Millî Mücadele'de Bolu**, Kemal Matbaacılık, Bolu 1995.

SELVİ, Haluk, İşgal ve Protesto, İzmir'in İşgali ile ilgili Protesto Telgrafları (15 Mayıs 1919-30 Temmuz 1919), Değişim Yayınları, İstanbul, 2007.

SOFUOĞLU, Adnan, **Kuva-yı Milliye Dönemi'nde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994.

İlk Meclis Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004

Türk İstiklal Harbi, "İç Ayaklanmalar, 1919-1922", Genelkurmay Yayını, C 6, Ankara 1974.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nuri-aksu-bey-1857-1930/?pdf=6657> adresinden erişilmiştir